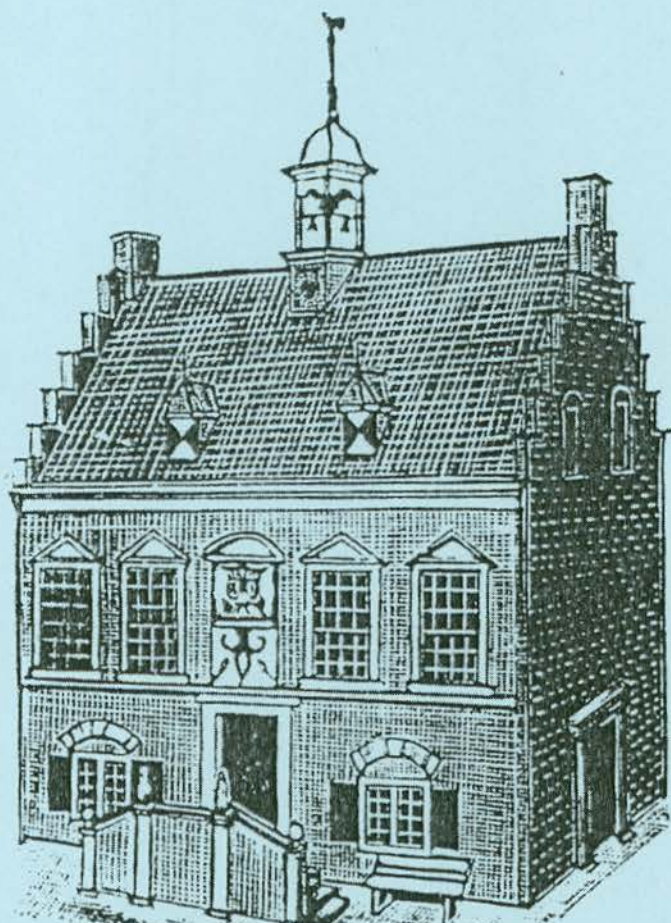

Historische Vereniging Ameide en Tienhoven

AMEIDE

Jaargang 13
Nr. 4

TIENHOVEN

NIEUWSBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING AMEIDE en TIENHOVEN

ISSN: 1569-7800

De Vereniging is gevestigd in Ameide en heeft haar domicilie in het oude Stadhuis aldaar. Ze is opgericht op 13 december 1989 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Dordrecht onder nummer 40324336.

BESTUUR:

Voorzitter	A.M. den Oudsten, Kerkweg 29, 4235 VT Tienhoven, ☎ 601249
Secretaris	G.W. Groenendijk, De Bogerd 3, 4233 GN Ameide, ☎ 601886
Penningmeester	J. Stasse, De Bogerd 19, 4233 GN Ameide, ☎ 602488
Alg. adjunct	J.A. Maatkamp, Lekdijk 18, 2769 GA Langerak, ☎ 602071
Lid	E.H. den Hartog, Voorstraat 6, 4233 EA Ameide, ☎ 602087
Lid	J.D.C. Laroo, Voorstraat 8, 4233 EA Ameide, ☎ 602026
Lid	C.J. Neels, Lekdijk 24, 4235 VL Tienhoven, ☎ 601320
Lid	C. Rijnhout, De Kooi 25, 4233 GP Ameide, ☎ 602648
Lid	G. Streefkerk, Paramasiebaan 11, 4233 EX Ameide, ☎ 601369

CORRESPONDENTIEADRES

G. Groenendijk

EXCURSIES

A.M. den Oudsten

REDACTIEADRES KWARTJAALBLAD

J.D.C. Laroo

LEDENADMINISTRATIE

J. Stasse

CONTRIBUTIE

Deze bedraagt € 15,- per jaar, over te maken op bankrekening nummer 301952248 van de Rabobank te Ameide t.n.v. de penningmeester van de vereniging

INHOUDSOPGAVE:

Verantwoording

Verenigingsnieuws: - Bestuurs- en andere zaken: o.a bestuurswisseling, ledenbestand en wat we ontvingen
- Verslagen Open Monumentendag + Avonden en tocht naar Geertruidenberg + de Paardenmarkt m.n. de uitslag van het raadspel
- De situatie op Sluis:
- Foto van de Jongelingsvereniging 'Obadja'

Gert Groenendijk: Nader nieuws over het digitaliseren van de Burgerlijke Stand en over de DTB-boeken

Paul Will: Wonen óp de Voorstraat;

Krijn van der Ham: Nico Jesse, arts alias fotograaf

Peet van Toor: Boekbespreking over: 'In Lexmond gebeurde niets....'

VERANTWOORDING VAN REDACTIEWEGE

Lezers, voor u ligt het slotnummer van jaargang 13. Is dat niet een ongeluksgetal, wat ons doet denken aan barre Sluise toestanden? Het antieke spreekwoord uit onze Waard: *'t Mot eerst warre, wil 't reeë'*, zou je daarop kunnen toepassen en ook op het geploeter der redactie. Dit smalle team heeft zich vastgeklampt aan het reddende drieletterwoord S.O.S. en heeft het alles weer beredderd; maar bestuursbreed is men van mening dat uitbreiding van de werkgroep dringend geboden blijft.

U leest in ons blad over een S.O.S. naar aanleiding van een krantenbericht over ons raadspel op de Paardenmarkt, maar gelukkig ook veelal positiever gerichte verhalen, zoals een S.O.S. = saamhorig op stap gaan en een S.O.S. = samen op schildersles. Verder treft u ditmaal iets aan wat we ietwat versloft hebben, namelijk een foto plaatsen met de noodkreet: wie helpt ons aan de namen? Bezie de jonge-mannenbroeders, S.O.S. = staande op de Schrift, dat deed de Herv. Jongelings-vereniging 'Obadja'. Elders vindt u in dit blad alvast twee foto's, genomen door mevrouw Ina van Renes, die op Sluis woont - er volgen er meer -, ze zijn sprekende getuigen van een ander S.O.S. = Sluis op stellen gezet. Daarbij hoort een oorkonde uit 1373, waarin de overheid verlof verleende de Lekdijk te doorgraven om door S.O.S. = 'slusen' op Sluis de 'luden' daaromtrent droge voeten te garanderen! Nog meer documenten hebben we N.B. opgevist in het eigenste archief van het Hoogheemraadschap Alblasserwaard / Vijfheerenlanden. Wisten zij veel! Hoe/waar/waartoe/waarop - figuurlijk én letterlijk - de spuigaten konden uitlopen!

De verhandeling over 'Op de Voorstraat wonen', kreeg nu een plekje. Het had enkele malen zijn plaatsje afgestaan voor het actuelere op Sluis wonen, Ach, het past als 'n S.O.S. = stapvoets ons sierpaardje volgen: *'Ameide-Tienhoven in verleden en heder'*, dat én op de markt paradeerde én als boek startte op dé Straat van Ameide. Over de Voorstraat gesproken, de redactie is bijzonder ingenomen met een nieuwe bijdrager. Ons geacht lid Krijn van der Ham heeft namelijk gehoor gegeven aan de oproep, die we deden in het doktersrelaas (jg. 13, deel 1) door ons te verrassen met een stuk over dokter Jesse en diens tweede beroep: fotograaf. Het verhaalt hoe deze medicus met zijn vrouw S.O.S. ging = spiedend op snoepreis om de Parijse vrouwenwereld op de gevoelige plaat vast te leggen. Ras-verzamelaar Krijn heeft daarbij gebruik kunnen maken van een tijdschriftartikel uit 1954, dat al enige tijd tot zijn rijke collectie behoorde.

Nog een S.O.S. het decemberse geefseizoen mag velen veel vreugd verschaffen, de narigheid van het geven moet je weliswaar niet onderschatten. Vooral het bedenken van iets voor hen die alles al hebben, of van wie je niet weet wat ze precies wensen. Ditmaal doet die dat letterdrietal ons denken aan de pakjesavond van ooit. Onze pa gebruikte dat S.O.S. wel's gekscherend, alvorens hij zijn surprise ging uitpakken:

't Zal wel weer een van die drie vaste verrassingen zijn: S.O.S, oftewel het paar sokken,

een overhemd of dé stropdas!'

Onze vereniging weet u redelijke alternatieven te bieden van (streek)historisch getinte boekwerken. We gaan ervan uit dat u de bovenbedoelde verse uitgave in uw bezit hebt. Dan bent u warempel op tijd geweest, want de stapel slinkt zienderogen.

Onze Voorzitter A.M. den Oudsten reikt op 10 oktober 2002 het eerste exemplaar uit aan burgemeester Den Breejen. Op de achtergrond ziet u Henk van der Vliet en een glimp van André Tukker, resp. de 'hofleverancier' van de oude foto's en de schepper van de nieuwe.

Verder willen we u wijzen op werk van collega Walter van Zijderveld: *'In Lexmond gebeurde niets...'* in dit blad besproken - of zijn nieuwe product: *'Eeuwen lang varen, tien eeuwen scheepvaart op Zederik, Zederikkanaal en Merwedekanaal'*

Ten besluite wijzen wij u op een actuele uitgave over de oude- en nieuwe Waterlinie. De bundel *'De Hollandse Waterlinie'* (1986) onder redactie van de heren Brand was nog slechts antiquarisch te verkrijgen en nu heeft Chris Will onlangs *'Sterk Water. De Hollandse Waterlinie'* samengesteld. Dit kwam tot stand in opdracht en in samenwerking met het Projectbureau 'Nationaal Project Hollandse Waterlinie'.

Het is het resultaat van veel speurwerk, waardoor met tal van nieuwe gegevens een formidabel standaardwerk met stralend en veelal nooit vertoond plaatwerk is verschenen. Op voorhand zij vermeld dat o.m. in het 'Register van plaatsnamen' Ameide en Sluis meermalen voorkomen en bij de 'Bibliografie' zowel Van Zijdervelds eerstgenoemde boek als onze *'Gedenkklank'* plus onze schooluitgave ervan *'Van toen naar nu'* zijn genoemd. Het hield verband met de passages aangaande de aanleg van de zogenaamde Paasdammen uit 1944. Op straffe van... had al wat mannelijk was in onze contreie maar te gaan met S.O.S. = met de spa op stap om te komen spitten. Als dat geen S.O.S. was !

Van het bestuur

Om u een indruk te geven van de bestuursactiviteiten worden hierna een aantal onderwerpen beschreven waarmee het bestuur zich zoal bezig houdt. Op de bestuursvergaderingen van 2 oktober en 11 november 2002 zijn deze aan de orde geweest.

De dijkverzwaring op Sluis (of is het in Sluis?) houdt ons bezig. Hoewel onze rol daarin natuurlijk beperkt is, kijken we of de procedures op een juiste wijze worden gevolgd. Zo weten wij dat de archeologische dienst van de Provincie Zuid-Holland betrokken is bij de werkzaamheden.

Een delegatie van het bestuur heeft (mede op verzoek van de gemeente Zederik) plaats genomen in de klankbordgroep centrumplan Ameide.

Op de Open Monumentendag op 14 september 2002 waren we aanwezig in het Stadhuis op de Dam in Ameide en in de 'Schenkerei' van het Slot Herlaer. In het Stadhuis hebben we circa 30 bezoekers mogen ontvangen. Op Slot Herlaer waren veel activiteiten georganiseerd. Het Slot heeft zich tijdens deze dag op een bijzonder grote belangstelling mogen verheugen. Onze vereniging was daar aanwezig met een tentoonstelling van objecten in de 'Schenkerei'. Ook was het daar mogelijk om fotoboeken, andere boekwerken en genealogische documenten in te zien. De interesse voor de fotoboeken en de genealogie was groot. Ter voorbereiding op de tentoonstelling is door enkele leden van onze vereniging meegewerkt om de 'Schenkerei' op te knappen. Geconstateerd mag worden dat de samenwerking tussen de familie De Ridder (de bewoners van Slot Herlaer) en onze vereniging succesvol is verlopen. Momenteel zijn er contacten met deze familie om te bezien op welke wijze in de toekomst de samenwerking en huisvesting gestalte gegeven zou kunnen worden. Het bestuur heeft zich opgegeven als donateur van de Stichting Vrienden van Slot Herlaer.

Natuurlijk heeft de uitgave van het boek: *Ameide - Tienhoven in verleden en heden* onze bestuursaandacht gekregen. De prijs en de oplage hebben we moeten vaststellen. Het grootste werk is natuurlijk verricht door de opstellers; hulde daarvoor. Op dit moment kunnen we terugkijken op een zeer fraaie en succesvolle uitgave, die veel aftrek vindt onder onze leden en andere geïnteresseerden.

Onze bestuursleden de heren P. Will en C. den Oudsten hebben al geruime tijd geleden aangegeven hun bestuursfunctie te willen overdragen. De heren E.H. den Hartog en C. Rijnhout zijn benaderd met de vraag of zij genegen zijn een bestuurstaak van onze vereniging op zich te nemen. Dit verzoek is door hen positief beantwoord. Voorafgaande aan de lezing op 14 november 2002 is een korte ledenvergadering gehouden waarin de heren C. Rijnhout en E.H. den Hartog met acclamatie en applaus als nieuwe bestuursleden zijn aangenomen.

Op 17 oktober 2002 is onze vereniging gastvrouw en gastheer geweest voor een vergadering van het Historisch Overleg Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (HOAV). Tijdens deze vergadering, waarbij vertegenwoordigers aanwezig zijn van alle verenigingen uit de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, worden de activiteiten uitgewisseld, die elke vereniging ontplooit. Ook wordt van gedachten gewisseld over activiteiten die alle verenigingen aan kunnen gaan, zoals Boerderij en Erf, de herdenking van de watersnoodramp nu bijna 50 jaar geleden, het organiseren van een tentoonstellingsdag voor alle verenigingen, enz.

Van de familie Van Putte is bericht ontvangen dat op 12 november 2002 is overleden, mevrouw W.C. van Putte - Kamm. Mevrouw Van Putte is de weduwe van dokter J.W. van Putte. Mevrouw Van Putte was weliswaar geen lid van onze vereniging, doch is wel nauw verbonden geweest met de vereniging, vanwege het herdenkingsmonument, opgericht in 1999.

Wat we ontvingen:

- ◇ De Vereniging kreeg van Jan Lakerveld, Izakzoon, nu wonende te Meerkerk een foto van de Jongelingsvereniging 'Obadja' te Ameide van circa 1930.
- ◇ Van Mart Slagter 3 gebonden delen Courantknipsels uit van het 'Dordrechtsh Nieuwsblad' uit de jaren 1939 – 1942.
- ◇ Van ons lid Kees Rijnhout een serie oude prentbriefkaarten plus dito kiekjes, waarvan we kopieën mogen maken voor onze verzameling. Hartelijk bedankt en ter navolging aanbevolen!
- ◇ Via Henk de Haan: een genealogieboek van de familie Swijnenburg/ Zwijnenburg
- ◇ Van Kees van Toor uit Polsboek een Libelle-Oranjekrant uit 1993 en 'Bevrijding', een speciale uitgave van het Reformatorisch dagblad, A. D. 1995.

HET LEDENBESTAND

Nieuwe leden:

D. den Braven	Tienhoven
J.P. Dozij	Ameide
G.J. Dijkmans van Gunst	Ameide
M. Haag	Elst
N. den Oudsten	Tienhoven
C. Pellikaan	Ameide
Mevr. C. Kanselaar-van Lomwel	Ameide
Mevr. E. van Renes	Ameide
J.K. Roest	Meerkerk
Mevr. J.A. Stuurman-Uittenbogaard	Ameide
Fam. De Vilder- van der Ark	Ameide
J. Wijland	Ameide

Opzeggingen:

C. van Gelderen	Ameide
A. Horden	Noordeloos
Mevr. Leijdsman	Ameide
Mevr. C. Muilwijk	Ameide
Mevr. N. Muilwijk-van Toor	Ameide
H. van Mil en L. Brouwer	Ameide
R. Schepman	Meerkerk
F.P. Diepenhorst	Ameide
G.H. Diepenhorst	Ameide
G.C. den Oudsten	Tienhoven
Mevr. J. den Oudsten-Verheij	Ameide

Uitgeschreven:

Fam. Swenger	Tienhoven
--------------	-----------

Overleden:

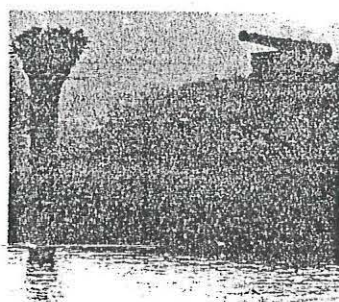
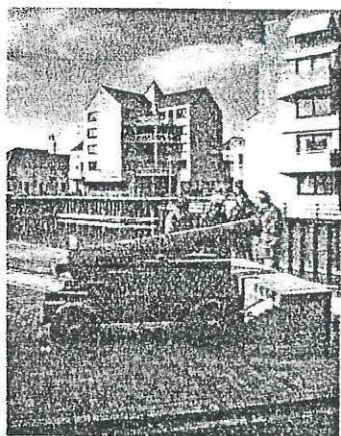
C. de Jongh	Tienhoven
C. Bouwmeester	Giessenburg

Een terugblik op de gehouden avonden en de excursie

- ◇ Op woensdag 25 september heeft de heer B. Zijlmans, de oud-voorzitter van de Historische Kring Geertruidenberg, de aanwezigen aan de hand van vele dia's een onvergetelijke indruk gegeven van zijn geboortestad en streek. Als kenner bij uitstek daarvan en onderhoudend verteller heeft hij mede bewerkstelligd dat een fikse groep grensgangers op zaterdag 5 oktober de tocht naar het Brabantse land ondernam. Inmiddels waren de deelnemers al enigszins op de hoogte van de onvermoede rijke geschiedenis van dit Berg, gelegen aan de Maas in deze harrewarrige provincie. Dit zou Hollands oudste stad zijn geweest en olala, wij tot dan toe maar rondbazuinen dat aan Dordt deze eer toekwam!

Genoemde heer Zijlmans – *ach, zeg toch Bas* –, bleek eveneens een ervaren stadsgids te zijn. Deze heeft ons langs tal van interessante bezienswaardigheden geleid, zoals fraaie panden aan de Markt, o.a. het Stadhuis ook van binnen bezien, een bedaagd park, de vestingwerken en de imposante Geertruidskerk met haar mooi meubilair en crypten.

Het was een boeiende en gezellige dag, de verzorging was uitstekend, zodat we kunnen terugzien op een bijzonder geslaagde excursie.

Geertruidskerk

Vestingwerken

Passantenhaven

Markt

Hoogtepunten van Hollands oudste stad

- ◇ Op donderdag 14 november was Frank Dekkers onze gast(heer). Deze schilder-graficus woont sedert enige jaren op de Dam en is tevens lid van onze Vereniging. Hij behoefde slechts schuin over te steken om vanuit zijn atelier op nr. 5 een avond te komen verzorgen. Voor de samengestroomde leden en belangstellenden vertelde hij een en ander over zijn eigen levensloop en gaf in grote trekken een les in de geschiedenis van de Hollandse schilderkunst. Dit werd geïllustreerd door schilderijen die opgesteld stonden en met afbeeldingen op het diascherm of de laptop.

Uit zijn betoog en uit zijn later getoonde catalogi werd wel duidelijk dat deze landschapschilder een voorkeur heeft voor het werken met olieverf en daarnaast prenten, etsen, litho's en houtsneden vervaardigt.

Na deze uiteenzettingen en die over grafische kunst en technieken kregen de aanwezigen koffie en in groepjes de gelegenheid om Dekkers atelier en schilderwerk nader te bezien en allerhande toelichting te verkrijgen over werkwijzen, enzovoort. Het lijkt geen twijfel of de kijk op die vorm van kunst wordt op deze wijze verrijkt en krijgt wellicht nieuwe impulsen.

HISTORISCHE VERENIGING AMEIDE EN TIENHOVEN

CORRESPONDENTIE DIE NIET HET GEWENSTE RESULTAAT OPLEVERDE

Dit gaat over de uitslag van het raadspel op de Ameidese Paardenmarkt 2002

Nog nooit had de Hist. Ver. zoveel deelnemers aan het Raadspel in haar kraam, meer dan honderd! De te raden voorwerpen waren een schaaf voor o.a. koolsoorten, een proppenschieter voor kalmoes, een scherpzetter ofwel ijsloper onder je schoen(hak), een stel priksleestokken en oorkleppen plus handwarmer aan je fietsstuur 's winters.

Eveneens kreeg de raadspelploeg nog nooit zoveel compleet juiste antwoorden onder ogen, zodat deze wel tot loting moest overgaan. Dit is inmiddels geschied en de gelukkigen hebben reeds bericht ontvangen. Het zijn de heren Jan A. Blokland, Meerkerksbroek 102, John van der Aa te Sliedrecht en mevrouw Truus Bronkhorst-het Lam uit Hei en Boeicop.

Bovenstaand briefje werd verzonden naar de Redactie van 'Het Kontakt' met - zoals gewoonlijk - het vriendelijk verzoek hiervan een bericht te maken voor de editie van 17 oktober. Tot verbazing van genoemde ploeg en kennelijk van een stel goeie oplosers maakte een 'Gouwerjaonse redacteur-koekenbakker', die kennelijk niet zijn dag had, van de slotzin een beetje een 'misbaksel'!

Hieronder de kopie van het stukje op pagina 23 van de krant d.d. 17 oktober.

Uiteraard voelde de Vereniging zich gedrongen te reageren door in een nette brief vriendelijk te verzoeken een rectificatie in het volgende nummer te plaatsen. Tot nu toe heeft zij geen reactie ontvangen of een rechtzetting in het blad gezien. Vandaar dat de Historische Vereniging nu maar langs deze weg haar excuses aanbiedt voor de verwarring die helaas buiten haar schuld is ontstaan.

UITSLAG RAADSPEL PAARDEN-

MARKT - Meer dan honderd bezoekers deden tijdens de Termise paardenmarkt mee aan het raadspel in de kraam van de historische vereniging Ameide en Tienhoven.

De prijswinnaars - Jan A. Blokland, Meerkerksbroek 102, John van der Aa uit Sliedrecht en Truus Bronkhorst-het Lam uit Hei- en Boeicop - hebben inmiddels bericht ontvangen. De te raden voorwerpen waren een schaaf voor onder meer koolsoorten, een proppenschieter voor kalmoes, een scherpzetter of ijsloper voor onder de schoenhak, een stel priksleestokken en oorkleppen plus handwarmer voor aan het fietsstuur. Niemand had ze allemaal goed, dus de winnaars werden via een loting aangewezen.

Nieuws van de Genealogische werkgroep

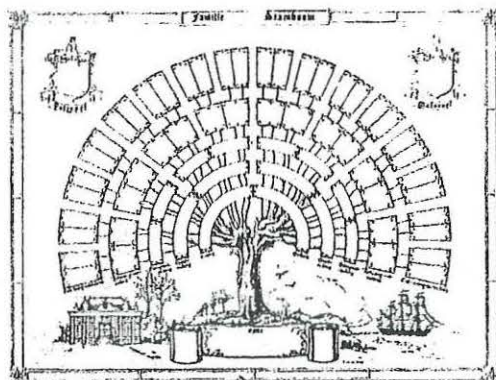
De Genealogische Werkgroep is op 10 september en 19 november 2002 bij elkaar geweest. Uiteraard staan we dan stil bij het verzoek dat door de gezamenlijke verenigingen binnen Zederik is gedaan aan de gemeente Zederik om de gegevens van de Burgerlijke Stand en het Bevolkingsregister te digitaliseren. Thans kunnen we mededeling doen van het verheugende feit dat door de gemeenteraad van Zederik op 28 oktober 2002 financiële middelen beschikbaar zijn gesteld om te komen tot de digitalisering van deze archieven. Natuurlijk zal het zeker nog wel enige tijd vergen voordat deze gedigitaliseerde gegevens beschikbaar zijn. Binnen de gemeenteorganisatie van Zederik zal dit project ook nog zijn plaats moeten krijgen.

Eerder is al eens gemeld dat alle doop-, trouw-, en begraafboeken (DTB) van Ameide en Tienhoven die aanwezig zijn in het Nationaal Archief te 's Gravenhage door ons zijn gekopieerd. Deze boeken worden momenteel door de werkgroep bewerkt om de informatie die deze boeken bevatten, eenvoudig toegankelijk te maken. U zult begrijpen dat dit een groot werk is. We hebben uitgebreid stilgestaan bij de aanpak en vorm van deze werkzaamheden. De eerste resultaten beginnen zich af te tekenen. Ook is nog nauwkeurige leescontrole nodig voordat de eerste bewerkte boeken echt gereed zijn. Vermeldenswaardig is dat naar aanleiding van een oproep in ons verenigingsblad mevrouw L. Versteegh - de Groot uit Hoofddorp actief bezig is met de bewerking van één van de oude DTB boeken. Zij is lid van onze vereniging. Het bestuur spreekt zijn dank uit aan de mensen die op deze wijze een bijdrage leveren aan de kennis over de plaatselijke historie en aan de verenigingsactiviteiten.

Momenteel wordt onderzocht op welke manier de gegevens die de begraafplaatsen van Ameide en Tienhoven bieden, kunnen vastleggen. Waarschijnlijk kan door middel van fotograferen de leesbare informatie op de grafstenen op een goede manier worden vastgelegd en bewaard.

De werkgroep onderhoudt ook contacten met andere commissies of werkgroepen in de regio die actief zijn op het genealogische gebied.

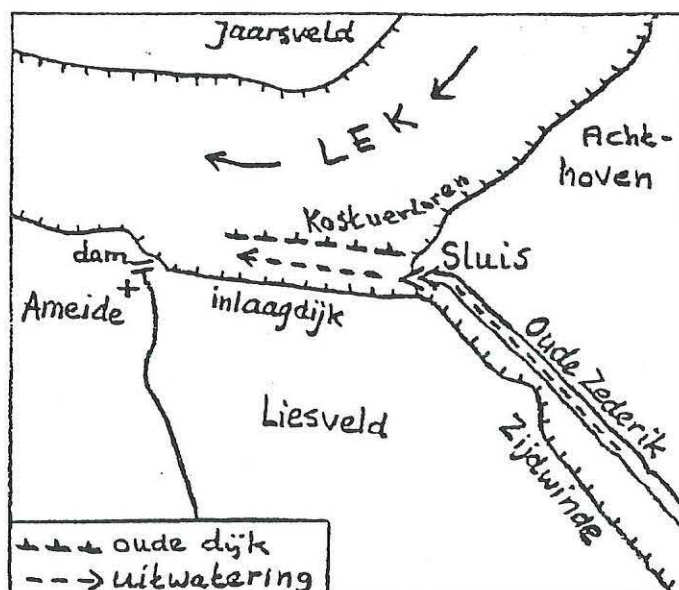
Steeds kijken we of er op het genealogisch gebied nieuwe informatie beschikbaar is gekomen. Bij de rubriek Wat we onvingen leest u over de genealogie van de familie Zwijnenburg. Op het internet bij <http://www.planet.nl/~zomero71> treft u 350 jaar familiegeschiedenis aan over de familie Van Zomeren. Aan de totstandkoming van deze geschiedenis is meegewerkt door Paul Will en Cees Neels.

Heer Aelbrecht van Beieren geeft toestemming om gaten in de Lekdijk te graven ten einde een Sluis aan te leggen: getekend 28 Oct. 1373. De aanhef is door die vouw moeilijk te ontcijferen, dus beperken we ons tot het corpus van de oorkonde:

Heer Aelbrecht van Beieren
 doen cond allen luden
 dat wi oerlof ghegheven hebben
 ende ghetrouwen den Here van
 Arkele den Here van Vyanen der
 Joncvrouwe van der Ameyden
 ende anders haeren landen
 ende luden hoer slusen
 te ligghen alsoe menich
 als hem nuttelic si in der
 Zijdwinde twischen de
 nuwer inlaghe di si
 ghemaect hebben roerende
 aen den dam ter Ameyden
 ende den Lecken dyc
 Ende dese voers' slusen
 sellen wtgaen in der Lecke
 doer die Lecken dyc tot
 horen oer baer /Ghegheven
 in den Haghe up Sinte
 Sumon Juden dach anno
 MCCC LXXIII

Aelbrecht, etc, doen cond allen luden,
 dat wi oerlof ghegheven hebben, ende
 gheven mit desen brieve onsen lieven,
 ende ghetrouwen, den Here van
 Arkele, den Here van Vyanen, der
 Joncvrouwe van der Ameyden, ende
 anders haeren landen, ende luden, hoer
 slusen te ligghen alsoe menich, als hem
 nuttelic si in der Zijdwinde twischen de
 nuwer inlaghe, di si ghemaect hebben,
 roerende aen den dam ter Ameyden,
 ende den Lecken dyc, Ende dese voers'
 slusen sellen wtgaen in der Lecke doer
 die Lecken dyc tot horen oer baer,
 /Ghegheven in den Haghe, up Sinte
 Sumon Juden dach, anno MCCC
 LXXIII

Situering van de in 1373 vergunde
 uitwateringsslus

WONEN OP DE VOORSTRAAT

Alvorens het verslag te vervolgen van ons gewroet in de oude papieren over de families die ooit de patriciërshuizen op de Voorstraat hebben bevolkt, maken we even een sprongetje opzij. U herinnert zich vast wel dat we een vorige keer speciaal de huisartsen voorzichtig de pols hebben gevoeld. Op die Voorstraat moeten toch tal van Ameide- en Tienhovenaren ook ooit onder meer hun bloeddruk hebben laten opnemen. Dit *op de Voorstraat* is immers geleidelijk aan een Termeis begrip geworden. Aardig is nu dat deze woordgroep ons nu niet alleen voert naar het verhaal van dokter Jesse, geschreven door Krijn van der Ham, maar ook naar onze nieuwtelling: *'Ameide – Tienhoven in verleden en heden'*, waarin de denkbeeldige wandeling op de Voorstraat begon.

Nu dubbel-terugschakelen én naar bovenstaande titel: *wonen op de Voorstraat* én tevens terug naar het *Ten Geleide* uit het eerste nummer van deze jaargang. Daarin had de redactie geciteerd het zeker weten van professor J. Romein, dat het heden ook voor ons moderne mensen in levend verband staat met de historie. Daaraan had deze de volzin toegevoegd: "De geschiedschrijving komt enkel dan tot haar volle recht, wanneer zij geen kroniek is van gepasseerde feiten zonder meer".

Gedachtig aan deze hoogdravende wijsheden – zoals een geïnteresseerde lezer dit noemde – wil ik toch proberen u op stamelende toon te laten delen in een problematisch talig verschijnsel, dat bij enkele onderschriften in het hierboven aangeduide boek weer een rol speelt. Namelijk het typische gebruik van bepaalde voorzetsels, dat vanuit een grijs verleden heden ten dage in het taaleigen bij ons en in de omgeving nog merkbaar is. Dit kwestietje had me jaren geleden eens bezig gehouden, maar was gelukkig ingesluimerd, totdat dit weer wreed werd gewekt door het verschil tussen: *op* Sluis wonen en *in* Sluis wonen. Moet je voor het laatste niet naar Zeeuws-Vlaanderen gaan?

Destijds had ik daarover al eens het hoofd gebroken en eveneens een lans om de wisseling tussen de voorzetsels *in/op* voor straatnamen helder te krijgen. Dit deed ik in een artikel, getiteld *'Wonen op de Gracht'* in het blad van het Streektaalonderzoek Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Het verschijnt niet meer, naar ik hoop niet enkel vanwege dit twijfelweifelartikel. Tevens had ik erin verzocht om reacties, verbeteringen en aanvullingen. Nu worden pennenvoerders gewoonlijk niet echt daarmee verwend of overstelpt, maar ditmaal kreeg ik er toch een paar. Zelfs twee met het gehele wegenplan van hun woon- en/of geboorteplaats.

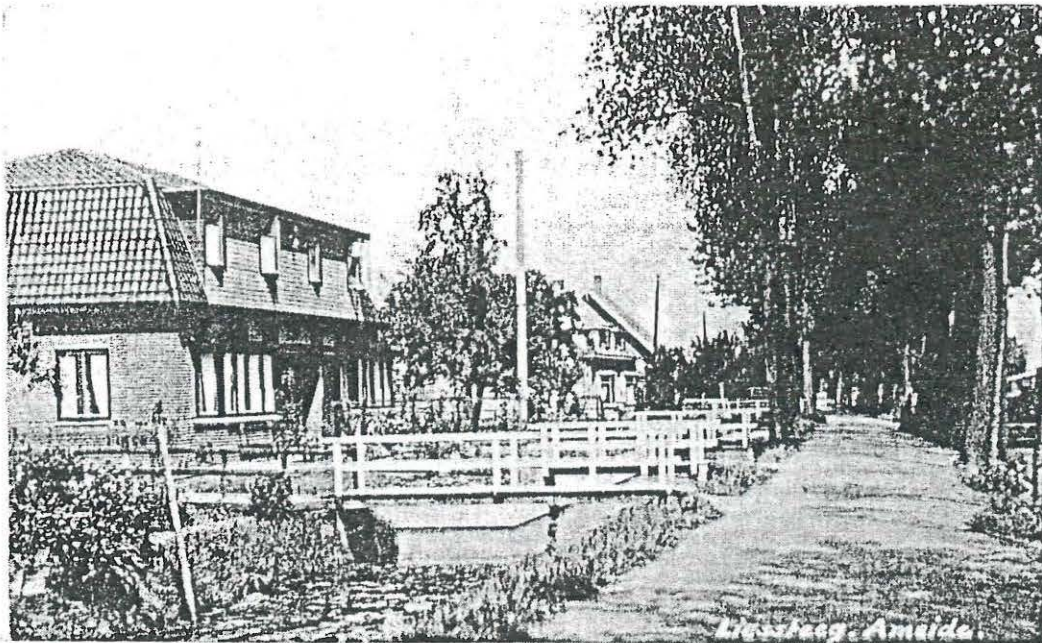
Een compleet sluitende redenering heb ik nog altijd niet gevonden. Vandaar dat ik dit schrijfkarwei heb doorgesluisd – dat klinkt actueel – naar ons lijfblad en het S.O.S. uit de *Verantwoording* met klem herhaal: wie helpt me verder?

Waar ging het feitelijk om? Wel, is het u met mij ook wel eens opgevallen dat het voorzetselgebruik bij Voorstraat afwijkt van het normale? Trouwens niet alleen bij ons, bijvoorbeeld ook in Groot-Ammers, Dordt, Vianen en Utrecht koppelen ze het voorzetsel *op* aan Voorstraat en zeggen het zo. Maarre, je woont toch in een straat, niet *op* een straat, weer wel *op* een weg, een gracht of een dijk.

Hoe nu zou dit verschil in taalgebruik toch ontstaan zijn? Volgens mij behoort bij een straat gewoonlijk een tweezijdige bebouwing; een straat heeft daardoor iets beslotens, terwijl een weg veelal ietwat opens, uitzicht bood. Zo bezien kun je die wissel van *in/op* aardig illustreren met de benaming van haar tegenvoeter van onze Voorstraat: de Achterweg. Die naam is een kras oudje. Er stond daar volgens de oude bewoningsregisters, die we onlangs daartoe nog geraadpleegd hebben. Ietsende op het aantal huisnummers, slechts hier en daar een behuizing.

Men woonde *op* d'n Achterweg, wat de eeuwen door zo gebleven is. Naoorlogs is de weg omgedoopt tot een straat en vandaar dat Achterweggers zonder te verkassen nu in de J.W. van Puttestraat huizen.

Mijn theorie aangaande de wissel *op/in* werkt een beetje averechts, als je let op onze twee stegen. Ach, ik ben slechts een aarzelende letterknecht, geen pachtmeester der waarheid. Op krasse plattegronden heetten ze: de Liesveldsche steeg en de Aaksterveldsche steeg. Zo hadden de bouwmannen (= dat zijn boeren, van wie Termei er in het jaar 1840 bijna 30 had tegenover 20 in Tienhoven) bijvoorbeeld kampen land in de Hossteeg of –stigt,

tussentijds is wellicht uit een zekere gemakzucht verkort tot Aaksteeg en dat werd verklarendwijs tot Haassteeg. Er zaten nogal wat van die haasje-repjes. Wisten trouwens oudtijds de stropers ook.

De Liessteeg ofwel Liesstigt was dun bevolkt, slechts schaars stonden er wat woningen. Thans is het drukker bebouwd aan weerszijden, althans tot halverwege en nu woont men op de Marijkeweg.

Voor dat in-een-Steeg-wonen meende ik destijds wel een verklaring te hebben gevonden: in het algemeen had een steeg, zeker in de stedelijke omgeving, iets nauws. Nu was de Liesstigt in Termei wel geen echte steeg, maar zou misschien een ander aspect meespelen, namelijk dat *in* ook voorkwam in de zin van: verder weg van de dorpskom. Zo woonde die of die in Broek en in de Zouwendijk. Voor dat laatste had ik nog iets anders bedacht, namelijk lopende of rijdende op Sluis dook je bijvoorbeeld met je fiets de Zouwendijk in.

Kortom bij vrije ruimten en/of aan het water, dus uitzicht = *op*, wat zou gelden o.a. voor onze Voorstraat. Strekte oudtijds de haven zich niet uit tot aan die straat en klotste het Lekwater niet tegen de kant van het Stadhuis waarvan de voorzijde op *d'n Dam* uitziет? En iets eerder schuurde het Lek water langs *d'n Ouwendijk*, die dus echt een oude rivierdijk was.

Idem *op de Gracht wonen* = aan het water, terwijl op Sluis of op *d'n Dijk* wonen inhoudt opwaarts gaan om bij de woning te komen, weliswaar stoep-op, stoep-af, *huisteromop*, zeggen langs de Merwede!.

Nog een probleempje: hoe komt de spraakmakende gemeente nu in vredesnaam aan: een huis bewonen op de Hogewaard maar in de Tiendweg. Dit geldt met name ook voor op Achthoven tegenover in Tienhoven? Zou dat verschil in de aanduiding van beide -hovens te maken kunnen hebben met het feit dat Tienhoven iets heeft van een kern en dat die op Achthoven niet te vinden is?

Of ligt Achthoven gewoon wat verderop, ongemerkt overschrijd je een grens en ben je op Lexmonds gebied. Wie het beter weet, dat hij/zij het zegge!

Hiermee zijn we afgestapt van de straten en het plein dat lag achter ons Stadhuis, en nemen we dit voorzetselgebruik bij plaatsnamen of buurtschappen nog even bij de kop. In het algemeen is voor grotere plaatsen *in* in: men woont in Vianen, in Gorkum, in Utrecht, in de Poort en in... Ameide. Bij kleiner omvang kiest de goegemeente voor *op*: op Meerkerk, op Jaarsveld, op Alblas, op de Herwijnen, zo schrijft de auteur Koos van Zomereren, zoals het onder ons heette: op de Kinderdijk.

Tot besluit nog een Ammerse herinnering: hierboven gebruikte ik voor die plaatsnaam *in*, maar *op* komt volgens mij meer voor. Zou dat misschien met de oorspronkelijke bebouwing van die plaats te maken hebben? Kozen de inwoners en de omgeving vanwege dat hoger gelegen, het open karakter, etc. voor het watervoorzetsel *op*? Beste club- en taalgenoten, schaft u ons raad in de puzzel van het onderscheidende wonen, zoals in Gelkenes, maar op Schoonhovense veer?

DOKTER JESSE ALS FOTOGRAAF

Dat een Nederlandse arts goed fotografeert, is waarschijnlijk niet zo'n grote bijzonderheid, maar weinigen zullen het echter zo ver brengen met het maken van opnamen als dokter Nico Jesse uit Ameide.

Best een aardig verhaal om door te geven als vervolg op het artikel van dokters op de Voorstraat en wel over dokter Jesse als fotograaf. Deze had enorme belangstelling voor de fotografie en verstond de kunst en bezat de vaardigheid om met lichteffecten om te gaan. Dat was niet iets waarvoor hij was opgeleid, maar wat je zou kunnen omschrijven als natuurtalent.

Hij werd 1911 geboren in Rotterdam als zoon van een welvarende kruidenier. Het gezin verhuisde een enkel jaar later naar Velp. Op dertienjarige leeftijd maakte hij met een oud toestel van zolder gehaald prachtige foto's met lichtgevoelige platen. Zo kon hij de werkelijkheid omzetten in fraaie prenten.

Familie en kennissen merkten toen zo terloops op dat die jongen mooie foto's kon maken, anders dan anderen: "die heeft talent".

Ook in zijn Utrechtse studententijd ging het al net zo en in zijn derde studiejaar exposeerde hij al in een kunstzaal aldaar, waardoor zijn bekendheid groeide.

Als jongetje wilde hij tramconducteur of treinmachinist worden. Later op de H.B.S., toen zijn ouders serieus begonnen mee te praten over zijn beroepskeuze, werd het een aarzeling tussen medicus of predikant. Het is dus het eerste geworden.

In 1944, na het jammerlijk omkomen van dokter Van Putte op de Dolle Dinsdag, kwam de arts Jesse naar Ameide om de praktijk voort te zetten en liet drie jaar erna de dokterswoning verbouwen. Samen met zijn echtgenote Margreet zette hij een groots plan op. Van de woonkamer maakte hij zijn apotheek en liet een fraaie stalen wenteltrap naar de eerste verdieping aanbrengen, waarna het gezin op die ging wonen. "Wie doet nou zo iets", ging als praatje door Ameide, "dan zie je toch niet wie er voorbijkomt?".

Daarbij vergaten de Termeienaars zeker dat je vanuit het woonvertrek een prachtig uitzicht had over de Lek. Het gezin Jesse telde vijf kinderen: Wendela, Machteld, Rutger, Anita en Colette. Dat weten oudere Ameidenaren nog wel en herinneren zich vast nog wel de vele foto's die dokter Jesse op de gevoelige plaat heeft vastgelegd van belangrijke plaatselijke gebeurtenissen zoals de bevrijding – later in een album in de wachtkamer in te zien – die van de grote brand in Tienhoven (1947), vijf jaar later het bezoek van koningin Juliana, de aangrijpende afbeeldingen van de kerkbrand Anno 1953 of die uit 1954 van de ijsbrekers op de Lek, waarvan ook een serie is uitgegeven ter geldelijke ondersteuning voor de wederopbouw van het kerkgebouw.

Intussen was uitgeverij Bruna te Utrecht op het idee gekomen een boek uit te geven over de vrouwen van Parijs en werd Nico Jesse gevraagd de fotografieën te maken.

Deze stemde erin toe en kort erna toerde hij in zijn kleine Citroën 2 CV met zijn vrouw Margreet naar de Lichtstad. Daar begonnen zij aan de serie opnamen langs terrasjes en de Seine, op straat en in deuropeningen. Margreet knoopte dan een praatje aan met de voorzichtige vraag of er gefotografeerd mocht worden. Zo had het echtpaar in tweemaal tien dagen en een lang weekend vierduizend foto's geschoten.

Die duizenden opnames heeft hij eigenhandig ontwikkeld en in zijn donkere kamer op de bovenzolder afgedrukt. Het resultaat was dat het boekwerk 'Femmes de Paris' in de nazomer van 1954 in de Franse boekwinkels lag. Op het titelblad prijkte behalve de naam van Nico Jesse ook die een bekende Franse auteur André Maurois. Deze had voor een inleidende en begeleidende tekst bij de 150 foto's gezorgd. Een jaar later lag dit fotoboek ook in de Nederlandse boekwinkels, in pocketvorm of in groter formaat met harde kaft verkrijgbaar. Weer een jaar later is er opnieuw een selectie gemaakt uit die vierduizend en is er nogmaals een fotoboek met ruim 300 afbeeldingen uitgegeven.

Alle drie zijn in mijn bezit, ook weet ik dat hij een soortgelijk boek met als titel: 'Vrouwen van Rome' op zijn naam heeft staan, maar hoe of wat er nog meer is uitgekomen, weet ik niet. Als iemand kan helpen, dan graag reageren.

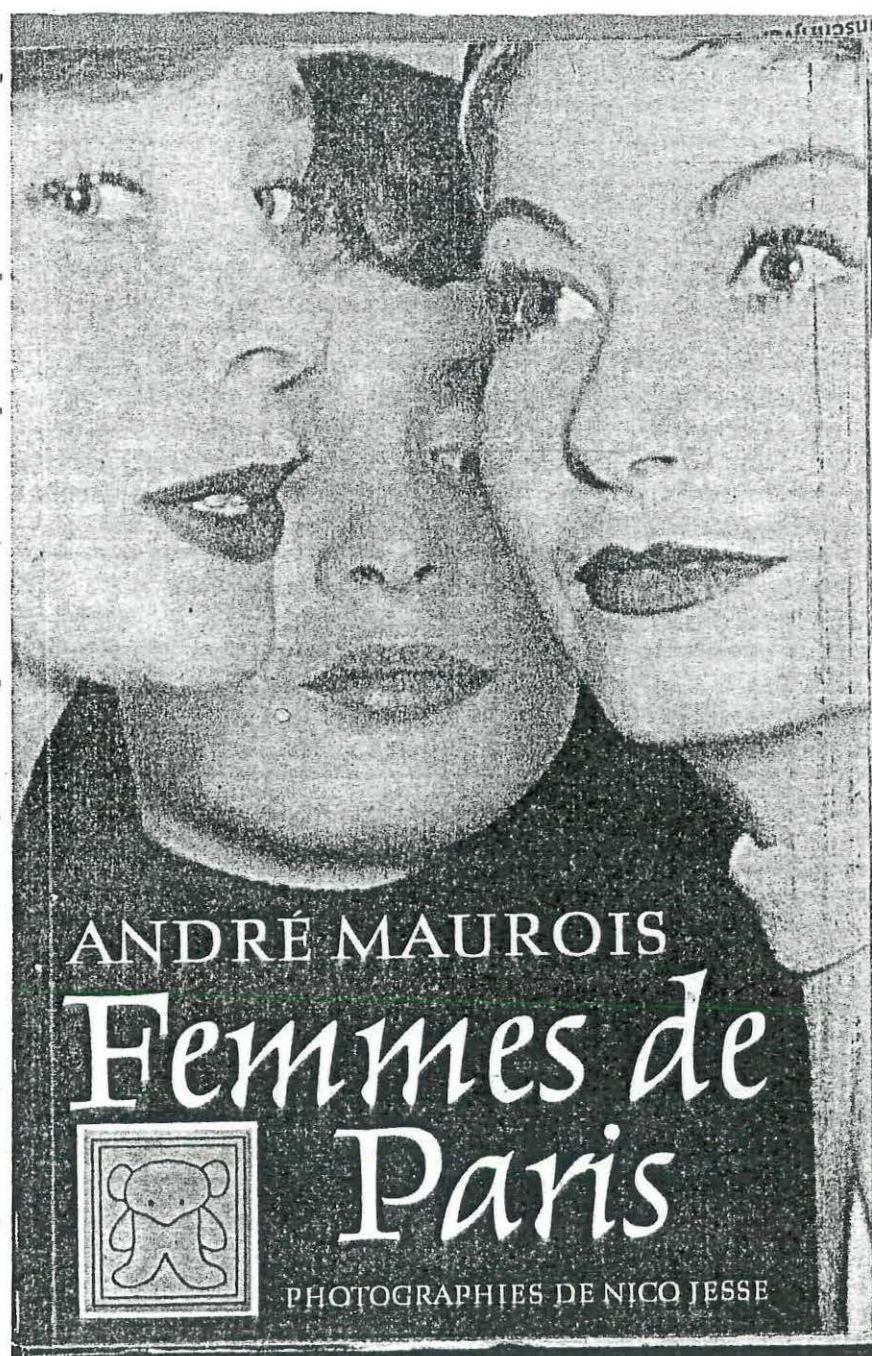
Ja ja, wat een beroemde dokter had Ameide! Hij was in die jaren de enige praktiserende arts die een officiële erkenning als fotograaf had. Het zal u niet verwonderen dat er nogal wat inwoners van Ameide en Tienhoven waren, die al dat fotogedoe maar niks vonden: laat hem maar gewoon zijn praktijk als dorpsdokter uitoefenen, daarvoor is hij toch hier.

Het moet echter gezegd worden dat dit buitenbeentje niet alleen een volwaardig fotograaf, maar ook een kundige arts was.

Een bewijs dat zijn fotografiekunst erkenning heeft gevonden, blijkt uit het feit dat al het fotomateriaal - al of niet in boekwerken gepubliceerd - na zijn overlijden in 1976 is opgeslagen en gerubriceerd in het Nederlands Foto Instituut, Witte de Withstraat te Rotterdam.

15 november 2002-11-21

Krijn van der Ham

BOEKBESPREKING

W. van Zijderveld: IN LEXMOND GEBEURDE NIETS (Lexmond in de Tweede Wereldoorlog), uitgave W. van Zijderveld - Lexmond, ISBN 90-9008195-X, NUGI 641, Trefwoorden: Lexmond; geschiedenis, Wereldoorlog II. Voorzien van vele noten en een literatuurlijst. Uitgegeven April 1995.

Het is een volwaardig geschiedenisboek over het dorp Lexmond 1939-1945 waarin alle voor de auteur bereikbare informatie is vastgelegd. In het voorwoord staat dat uitgegaan is van de gegevens die in verschillende archieven zijn bewaard, aangevuld met data uit boeken en kranten en niet te vergeten de mondelinge mededelingen. De laatste geven de details, die niet in archieven en kranten te vinden zijn maar juist het menselijk aspect naar voren halen. Ook aan Ameide/Tienhoven wordt aandacht besteed en daarbij vermeldt de auteur enkele mij onbekende gebeurtenissen.

Eerst enkele op/aanmerkingen:

1. De auteur heeft spijtig genoeg geen gebruik kunnen maken van 'GEDENKKLANK Ameide en Tienhoven 1933-1945' van Paul Will, uitgave 1995. 'In Lexmond gebeurde niets ...' lag al bij de drukker toen 'Gedenkklink' uitkwam. Paul Will noemt op de pagina's 53 en 54 de heer Dijkshoorn, geruime tijd wonende te Lexmond en diens rol in de 'Landelijke Organisatie tot hulp aan Onderduikers'. Hij heette eigenlijk De Jong en was afkomstig uit Haarlem. 'Dijkshoorn' was de naam in zijn persoonsbewijs. Ik ontmoette hem kort na de Sauckel-actie in Februari 1943 bij dominee Zemel te Vianen. Daar waren ook aanwezig de landbouwer C. Bos uit Lexmond en de veearts van den Brink. De groep vroeg mij om mee te doen, speciaal voor Ameide/Tienhoven. Natuurlijk ging ik daarop in. Via Dijkshoorn kwamen de bonkaarten en het illegale blad Trouw naar Ameide. Hij was in de eerste plaats de vertegenwoordiger van de AR-partij en het was zijn taak om de mensen te betrekken bij het verzet. Zo kwam hij tot tweemaal toe naar Ameide om de boodschap uit te dragen. Zijn basis was de boerderij onderaan de Lekdijk naast de afrit vanuit Ameide. Een onverzettelijk iemand, vertrouwd, betrouwbaar en trouw, betrekkelijk voorzichtig en met goede plannen. Een enkele maal waagde hij zich naar zijn vrouw en kinderen te Haarlem. Later werd hij in Vught gefusilleerd. Jammer dat hij in het boek niet voorkomt. Dit was 'een nieuw gegeven' voor van Zijderveld. Het was niet uit de interviews naar voren gekomen. Ook de zonen van Bos hadden Dijkshoorn niet genoemd. Sprekend is dit voor de uiterste geheimhouding die tijdens de bezetting werd betracht. Wel noemt van Zijderveld, en dat volkomen terecht, C. Bos uit Achthoven en G.H. Spek uit Ameide/Tienhoven.
2. Over de boeren van Lakerveld wordt van alles gezegd maar niets over hun dappere houding tijdens de bezettingsjaren. Regelmatig fietsten m'n tweelingbroer en ik in 1943 en 1944 langs een groot aantal adressen, ons oorspronkelijk verstrekt door G.H. Spek. Voor de tochten door Lakerveld en Meerkerk's Broek stond op de fiets een kist waarin de ontvangen boter, kaas, peulvruchten en graan werd geborgen. Ook geld werd ingezameld. Notities waren uit den boze. De boeren liepen grote risico's maar vertrouwden er op dat de spullen kwamen waar ze wezen moesten, dat wil zeggen bij de heer Dijkshoorn. Deze stuurde ze verder via Vianen naar Utrecht en vandaar naar Amsterdam en zelfs via het Rode Kruis naar Kamp Amersfoort. Een eerbetoon aan de boeren van Lakerveld is zeker op z'n plaats. Het is jammer dat er geen tweede druk van het boek komt. Zowel de figuur Dijkshoorn als de boeren van Lakerveld zouden dan met ere genoemd worden.
3. Dan de razzia van Zondag 25 Juni 1944. M'n tweelingbroer en ik werden door een samenloop van omstandigheden gepakt, te ingewikkeld om hier te vermelden. Maar van dat zilvergeld in het Haagse Veer te Rotterdam is ons niets bekend. Dit is de auteur niet kwalijk te nemen, hij heeft opgeschreven wat hij tijdens zijn interviews te horen kreeg. Een correcte beschrijving van de razzia staat trouwens op de bladzijden 60-62 van 'Gedenkklink'.
4. De beschrijving van de eerste bezettingsjaren te Lexmond is mijns inziens te rooskleurig. Velen hadden ook toen al grote zorgen over wat de toekomst brengen zou. Bij een overwinning van de As (= Duitsland, Italië, Japan) was een massale verbanning

van de hele bevolking naar Rusland aannemelijk. Het is waar dat de boeren hogere prijzen kregen voor hun producten maar zeer velen onder hen hadden angst voor de toekomst. Ook de eerste bezettingsjaren waren zorgelijk. Het verhaal komt wat luchthartig over alsof men toen al wist hoe de oorlog zou aflopen. Maar dat wisten we niet en groot was de onzekerheid. De anti-duitsse gezindheid was echter van plaats tot plaats verschillend. Zo was de stemming in Ameide/Tienhoven mijns inziens feller anti-nazi dan in Lexmond. Maar ook bij ons kwamen Duitsers (afkomstig uit Bentheim) in de kerk. En ook in Ameide ergerde men zich aan de straffe exercitie.

5. De beschrijving van Nederland na Dolle Dinsdag mist de kritische noot. Het drijven van de BS riep weerstand op. Het geweldloze verzet van de landelijke organisatie kon wel op sympathie rekenen. Maar het laatste ging geruisloos en uiterst geheim, dit verzet van boeren en burgers. De BS-tijd heb ik slechts zijdelings meegemaakt. Een half jaar was ik in een 'Nacht und Nebel Lager' (juni 44 tot maart 45). In die maanden kwam de BS van de grond. Ik heb weleens gedacht dat de geharde Duitse militairen tijdens de laatste oorlogswinter om welke reden dan ook niet meer toekwamen aan meedogenloos optreden.
6. En dan de Winterhulp, volgens het boek in Lexmond vrij gunstig ontvangen, in Ameide gemeden en veracht. Ik veronderstel echter dat ook in Lexmond velen dat nazi-gedoe knarsetandend hebben aangezien. Maar het blijft moeilijk de gevoelens van de mensen in te schatten. In Ameide heb ik er geen goed woord over gehoord. Van uitkeringen uit het Winterhulpfonds evenmin terwijl dit in Lexmond wel het geval is geweest. Hierbij bedenk ik me dat Winterhulpspeldjes nuttig bleken om tijdens donkere avonden op straat herkenbaar te blijven.
7. De illegale bladen worden in het boek bij herhaling 'blaadjes' genoemd maar het was wel de stem van het ware verzet, tenminste in de jaren 41 t/m zomer 44. Het waren echte kranten, betrouwbaar en vol goede raadgevingen. Dat gold toen zowel voor 'Trouw' als 'Parool' als 'Vrij Nederland'. Ook de uit de lucht neerkomende bladen als 'De Wervelwind' werden als schatten gezocht en doorgegeven. De auteur spreekt wel over 'blaadjes' maar hij doelt slechts op het formaat. Het is niet denigrerend bedoeld.
8. Het valt op dat de schrijver zich mede baseert op kranten uit de bezettingstijd. Men ziet hetzelfde bij de huidige TV, programma's van Discovery, die rustig Duitse documentaires uit WO-2 gebruiken. Tijdens de bezetting nam je bij voorbaat niets aan van wat de kranten berichtten. Het 'plaatselijke nieuws' kon in Ameide ook op grote achterdocht rekenen. Dit alles voor zover mijn kennis strekt. De heer van Zijderveld heeft veel oudere mensen naar hun ervaringen gevraagd, waarschijnlijk is hij daardoor beter op de hoogte.

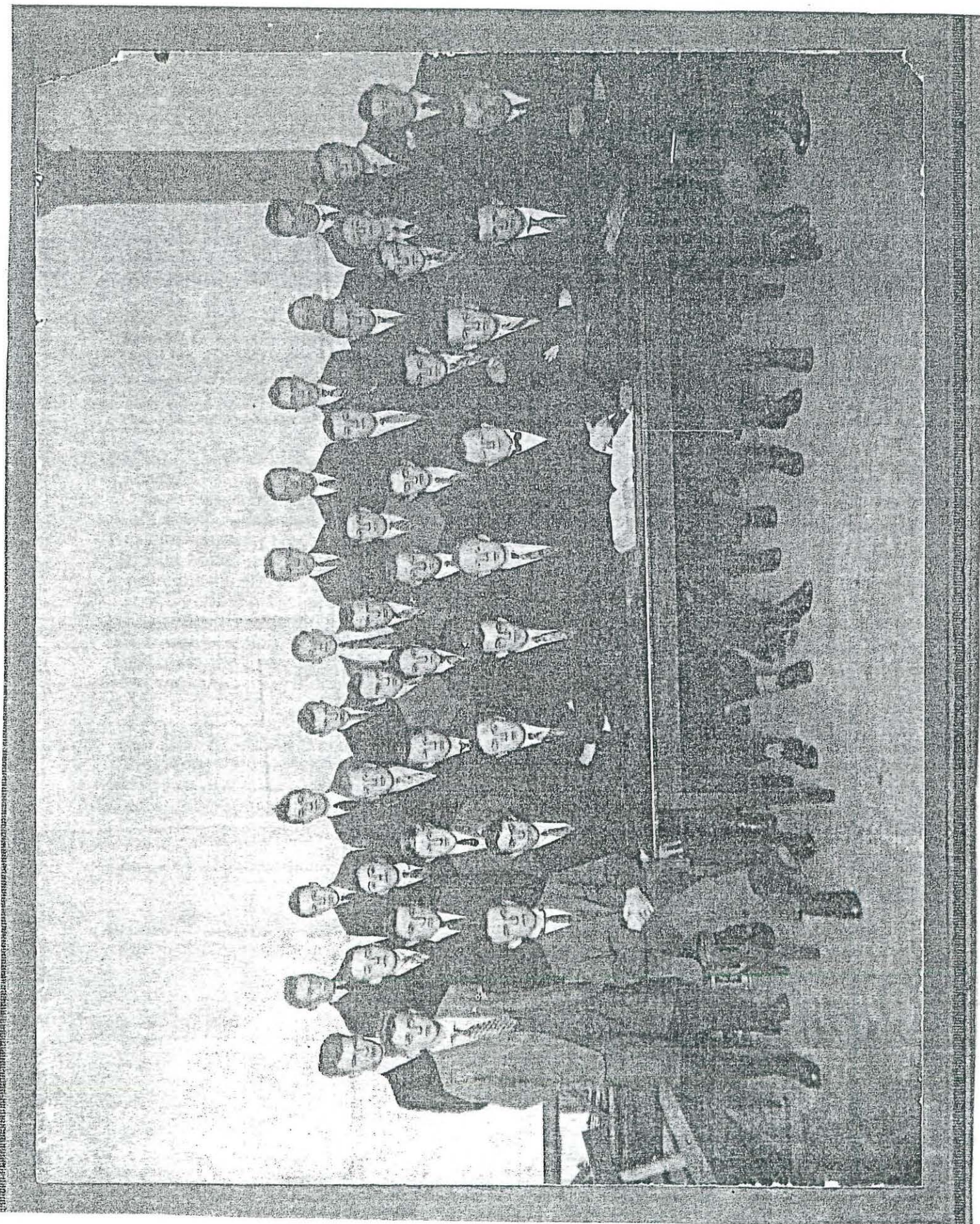
Na deze op- en aanmerkingen de lof. Het is een magistraal werk met aandacht voor gewone gebeurtenissen zoals de distributie-ellende, wat moesten de vrouwen schipperen om eten op tafel te krijgen. De bewoners van Lexmond zullen het boek koesteren in, hun kast. Het dorp gelegen aan de weg van Napoleon heeft kennelijk meer met de Duitsers te maken gehad dan Ameide/Tienhoven.

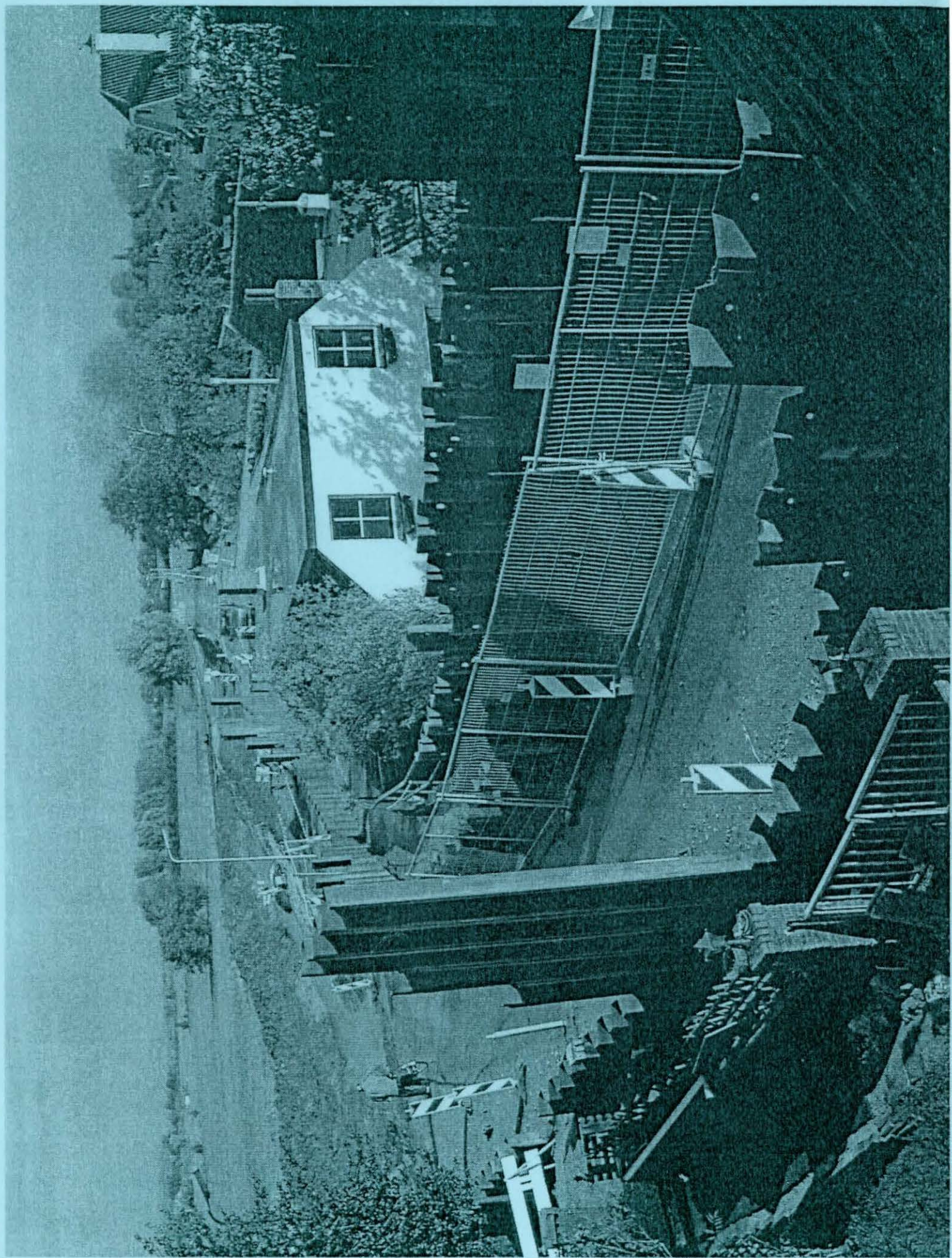
Na het lezen houdt het boek de geest zo gevangen dat men zich een moment in die tijd terug waant. En dan HUIVER je !!

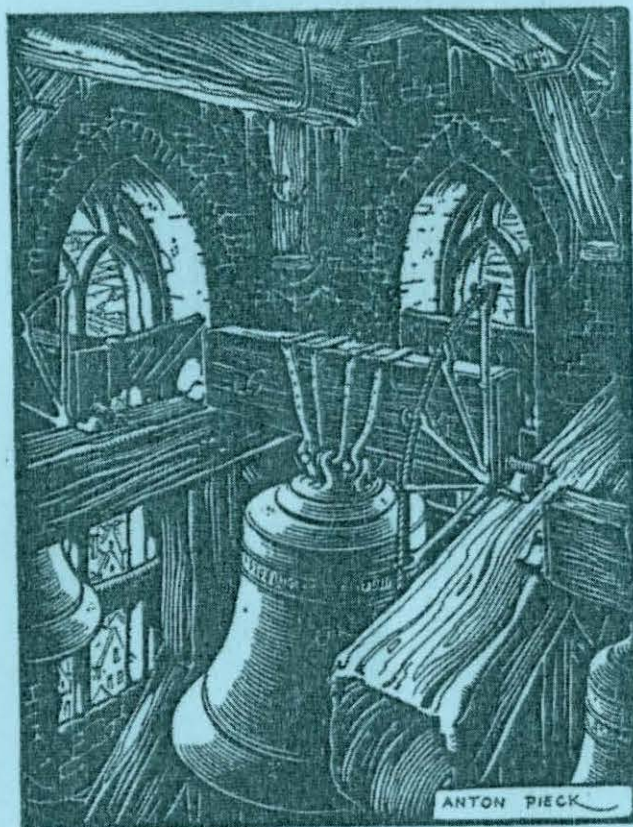
Het boek geeft een 'raak' beeld van het alledaagse leven in een dorp tijdens de jaren 1939-1945. Men zal er veel in herkennen, wat in Lexmond gebeurde was ook in Ameide/Tienhoven actueel.

24 oktober 2002.

Peter van Toor

*Het bestuur van de Historische Vereniging wenst u
goede Kerstdagen en een gelukkig Nieuwjaar*